

Дніпроманський
національний природний парк

Вотун

Найбільш розважливим є прийняти складне рішення залишити цей світ у тому вигляді, в якому ми його застали.

**Бальтасар Грасіан (1601-1658),
Іспанський письменник і філософ.**

Національний парк (National Park) — природня територія суші або моря, призначена для:

- захисту екологічних взаємозв'язків всередині однієї або більше екосистем для сучасного та майбутніх поколінь;
- виключення використання території, яке може призвести до втрати нею своїх природних характеристик;
- надання можливості для духовного, наукового, освітнього, рекреаційного та туристичного використання території, за умови їх найбільш можливої екологічної сумісності.

Визначення згідно системи категорій МСОП (IUCN) — міжнародного союзу охорони природи.

Національні природні парки є природоохоронними, рекреаційними, культурно-освітніми, науково-дослідними установами загальнодержавного значення, що створюються з метою збереження, відтворення і ефективного використання природних комплексів та об'єктів, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню та естетичну цінність.

Визначення згідно з Законом України

«Про природно-заповідний фонд України»

Перший в світі національний парк створено у 1873 році в США, на території штатів Вайомінг, Монтана й Айдахо. Його назва — **Єллоустонський національний парк** (*Yellowstone National Park*) за назвою озера Єллоустон, що знаходиться у центрі найбільшого на Американському континенті супервулкану.

Парк знаменитий великою кількістю гейзерів та інших геотермальних об'єктів, багатою живою природою, мальовничими краєвидами. Загальна площа парку — 898,3 тис. га.

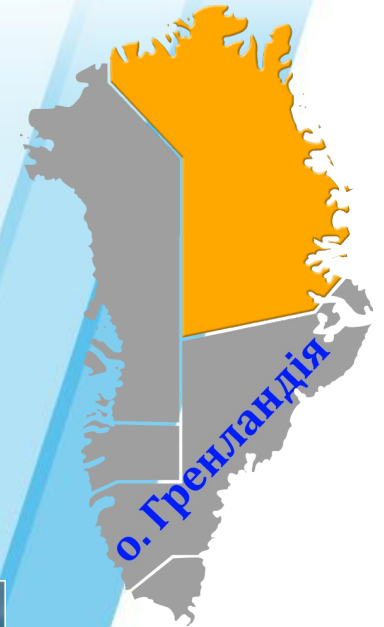

Найбільший в світі національний парк розташований на острові Гренландія. Це **Північно-Східний Гренландський національний парк**. Його площа, 972 тис. км², перевищує площі 163 окремих країн, у тому числі — України, в 1,61 рази.

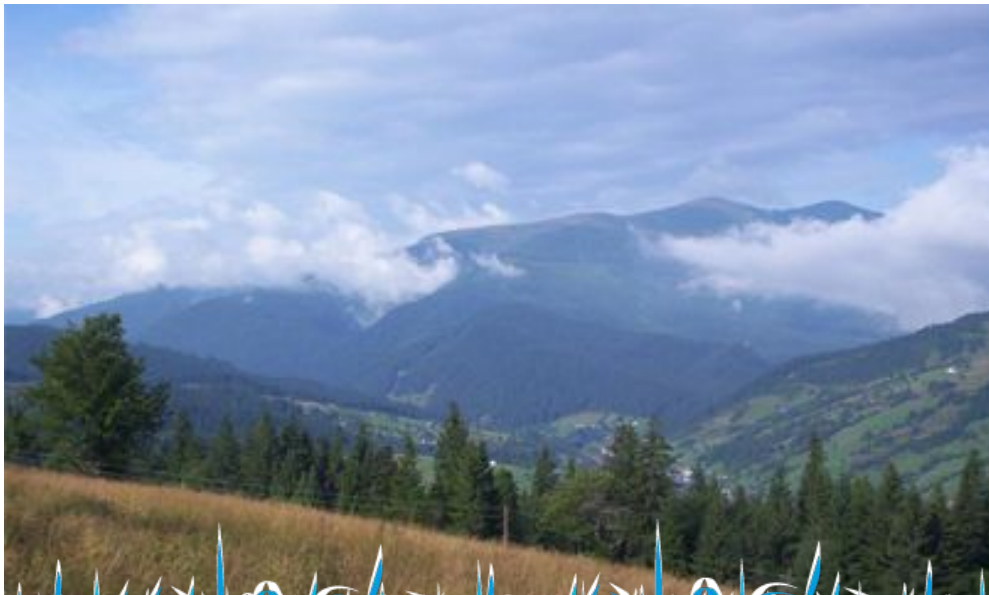
Крім того, цей національний парк ще й найпівнічніший у світі, адже на його території розташована найближча до північного полюсу ділянка суші — мис Моріс-Джесуп.

На території парку звичайно зимує 27 людей зі 110 собаками.

Фауна парку представлена мускусними вівцебиками (40% світової популяції), білими ведмедями й моржами (у прибережних районах), песцями, горностаями, лемінгами тощо.

В Україні на сьогодні налічується 43 національних природних парків. Найстарший з них — **Карпатський НПП**, розташований в Івано-Франківській області, був створений у 1980 році. На його території знаходиться найвища точка України — гора Говерла, а ще — 44 види тварин і 80 видів рослин, занесених до Червоної книги України.

Найбільший національний природний парк України і Європи взагалі — «**Подільські Товтри**», розташований на півдні Хмельницької області. Його площа — 261 316 га (12,5% території області). На його території знаходиться єдиний у світі гірський кряж (Товтри), що з'явився не внаслідок тектонічних процесів, а утворений живими організмами. Кряж є залишками вапнякових рифів, утворених близько 25 млн. років тому в мілководній частині міоценового моря.

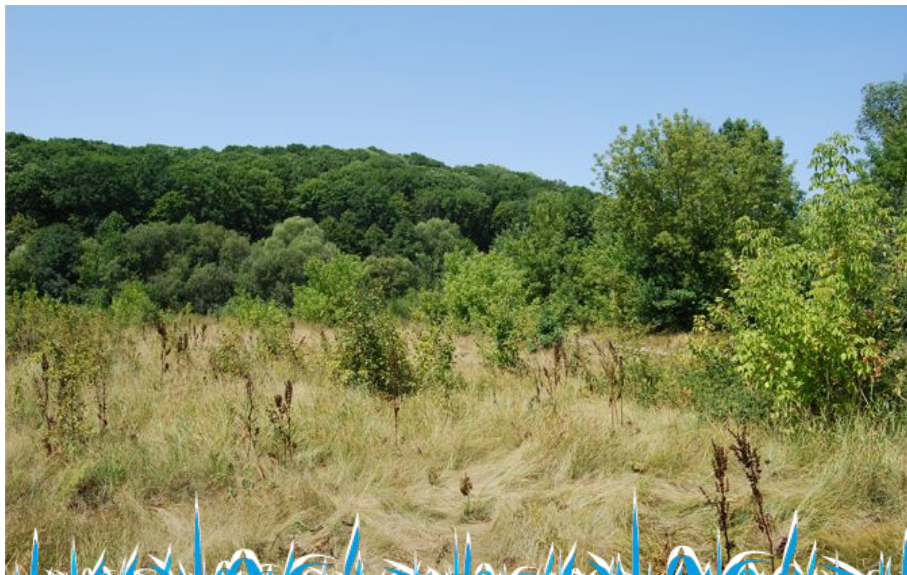
Природа Тейманского парка

Гетьманський національний природний парк створено 27 квітня 2009 року на півдні Сумської області в заплаві ріки *Ворскла*.

Загальна площа території — 23 360 га.

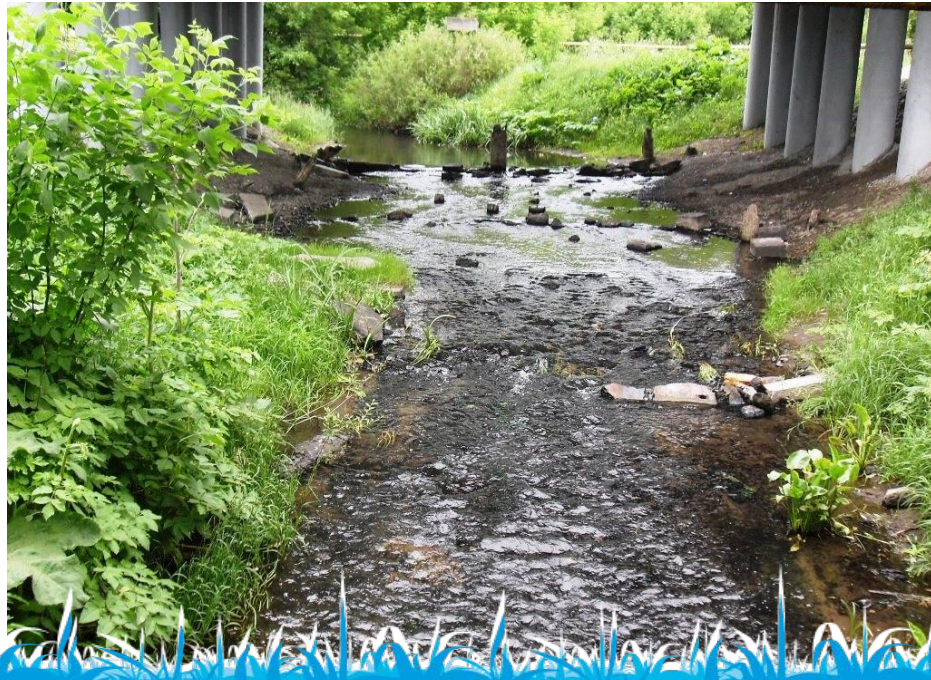
Основне завдання парку: *збереження природних комплексів Лівобережного лісостепу, що мають важливе значення.*

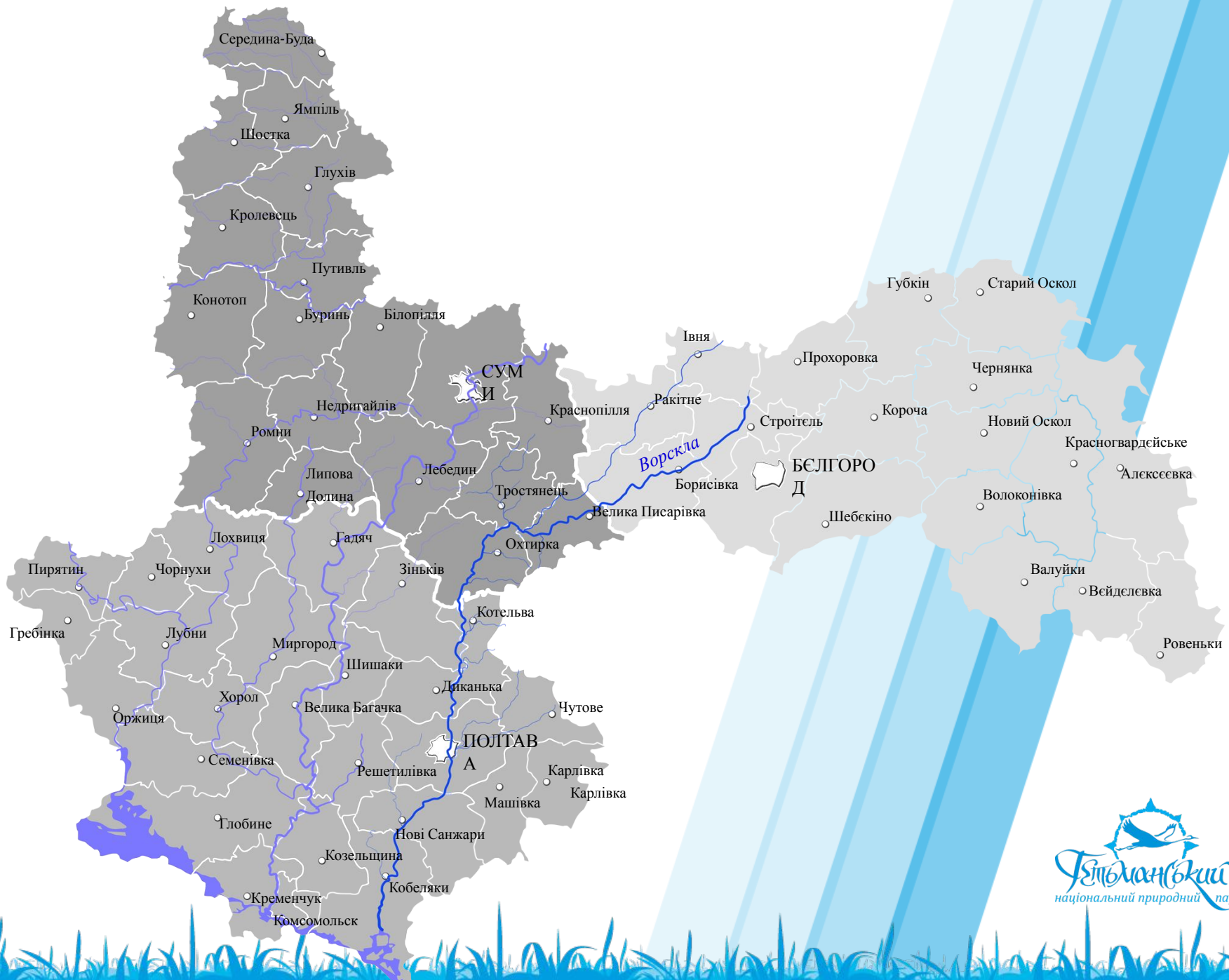

Ворскла — одна з найбільших лівих приток Дніпра — бере свій початок поблизу с. Покровка Івнянського району Белгородської області Російської Федерації.

Загальна довжина ріки — 464 км.

Довжина російської частини Ворскли — 118 км. В Україні русло пролягає Сумською та Полтавською областями.

Середина-Буда

Ямпіль

Шостка

Глухів

Кролевець

Путивль

Конотоп

Буринь

Білопідля

СУМ
И

Недригайлів

Ромни

Липова
Долина

Лебедин

Тростянець

Краснопілля

Ракітне

Борисівка

Велика Писарівка

Ворскла

БЕЛГОРО
Д

Шебекіно

Губкін

Старий Оскол

Чернянка

Новий Оскол

Красногвардійське

Алексєєвка

Волоконівка

Валуйки

Вейделєвка

Ровеньки

Пирятин

Чорнухи

Зіньків

Котельва

Гребінка

Лубни

Миргород

Шишаки

Диканька

Чутове

Оржиця

Хорол

Велика Багачка

Карлівка

Карлівка

ПОЛТАВ
А

Машівка

Тлобине

Нові Санжари

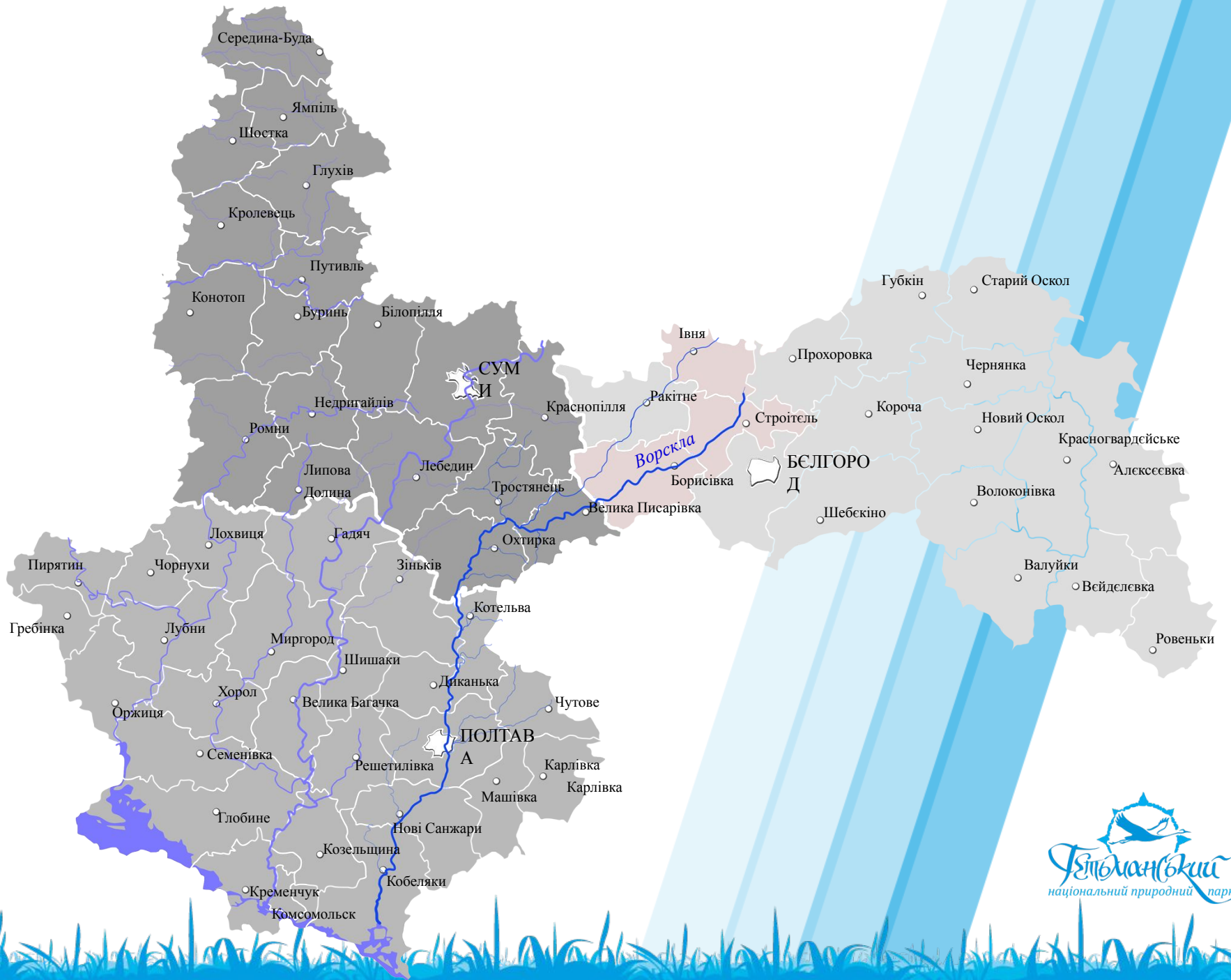
Козельщина

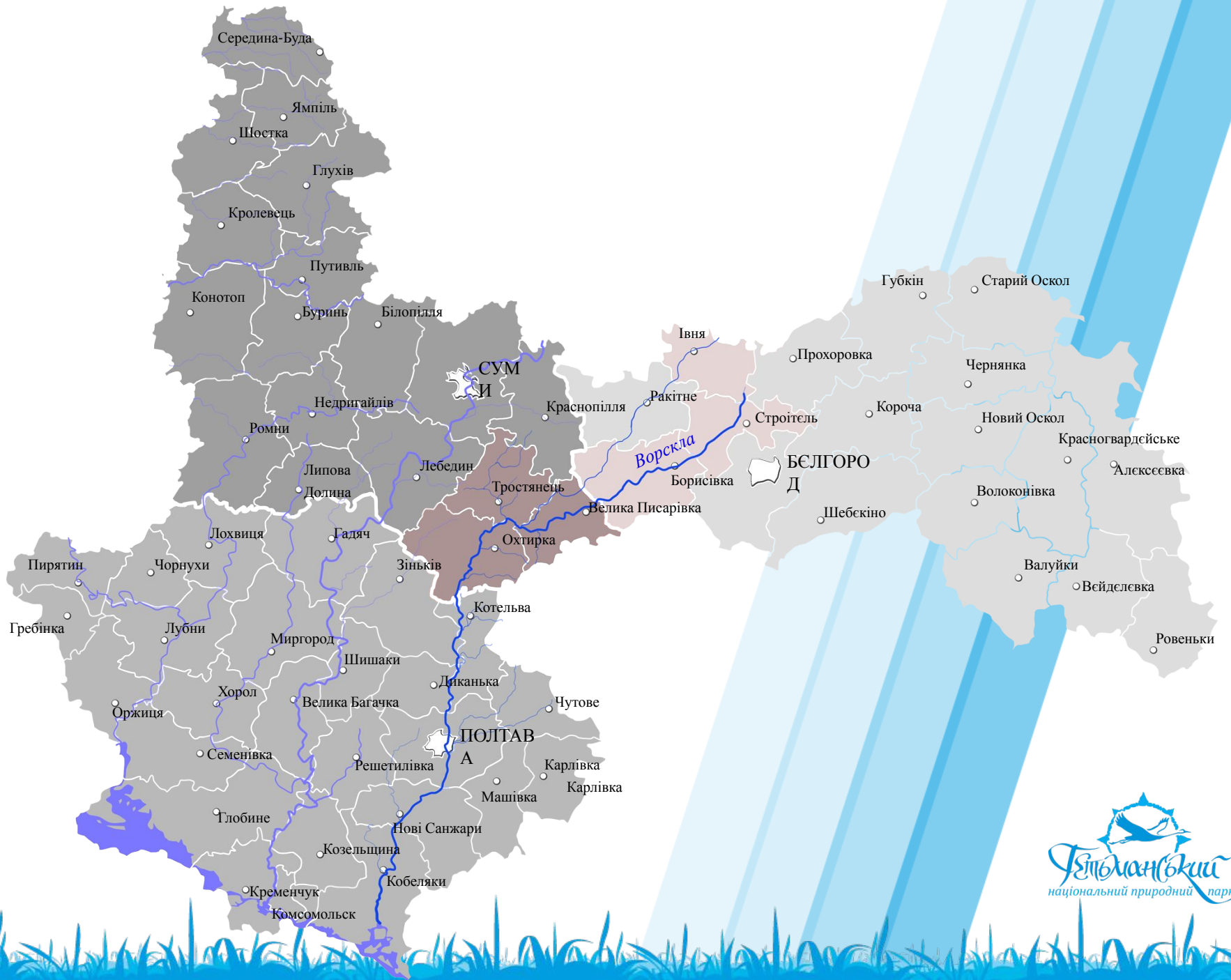
Кобеляки

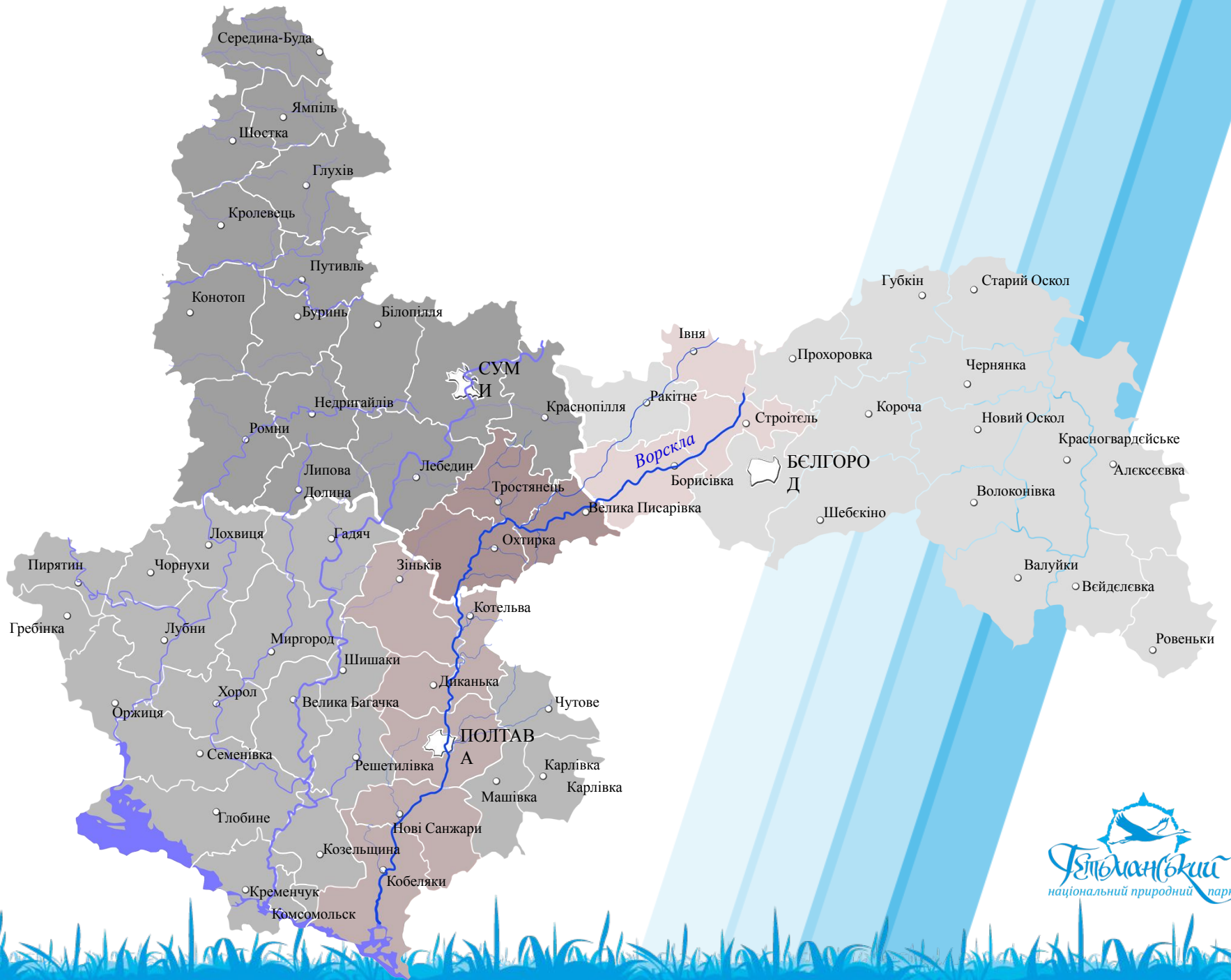
Кременчук

Комсомольск

Русло Ворскли у верхній та середній течії дуже звивисте, шириною 12–50 м, а в нижній — випрямляється, і ширина його сягає 100–150 м. Середня глибина — 2–4 м (максимальна — 10–12 м), однак у верхній та середній течії часто зустрічаються мілководні ділянки. Дно піщане, у розлиттях — мулисте. Практично всюди правий берег піднесений і крутий, лівий — низький і подекуди болотистий.

Ворскла принадлежит к наиболее живописным рекам Средней России и окраин Малороссии, особенно отличаясь роскошными 30—40-саженной высоты берегами, изрезанными многочисленными балками и оврагами, одетыми живописными дубовыми и кленовыми лесами, с часто перемежающимися меловыми пригорками.

Енциклопедичний словник Ф.А. Брокгауза та Е. А. Ефрона у 86 томах, С.-Петербург, 1890—1907 рр.

До Дніпра Ворскла упадає через Дніпродзержинське водосховище на відстані 514 км від гирла першого поблизу села Світлогорське Кобеляцького району Полтавської області.

Там, де Ворскла упала до Дніпра, у куті при злитті річок, знаходилася одна з найголовніших козацьких переправ — **Переволочна**. Так само називалася й фортеця, розташована там.

У 1964 році при створенні *Дніпродзержинського водосховища* населення Переволочни було евакуйоване, а місцевість затоплено.

До 18 ст. Ворскла була судоплавною, але внаслідок неконтрольованого вирубування прибережних лісів, відбулося поступове її зневоднення.

Река Ворскла не имеет торгового значения; она не судоходная и не сплавная, так как маловодна. Маловодность ее увели чивается за последние годы, вследствие усиленной вырубki лесов, которые, по-видимому, достигали громадных размеров; отдельные представители сохранившихся колоссов дубов, вязов, кленов указывают на утерянное богатство.

**Енциклопедичний словник Ф.А. Брокгауза та Е.
А. Ефрона у 86 томах, С.-Петербург, 1890—1907 рр.**

Незважаючи на високий ступінь антропогенного впливу, в басейні р. Ворскла збереглось різноманіття мальовничих ландшафтів, що характеризуються багатим ресурсним потенціалом, генофондом рослинного і тваринного світу, пам'ятками історії та культури, які потребують нагальної охорони та екологічно обґрунтованого невиснажливого використання.

**Гетьманський національний природний парк створено у
Великописарівському, Тростянецькому й Охтирському районах
Сумської області.**

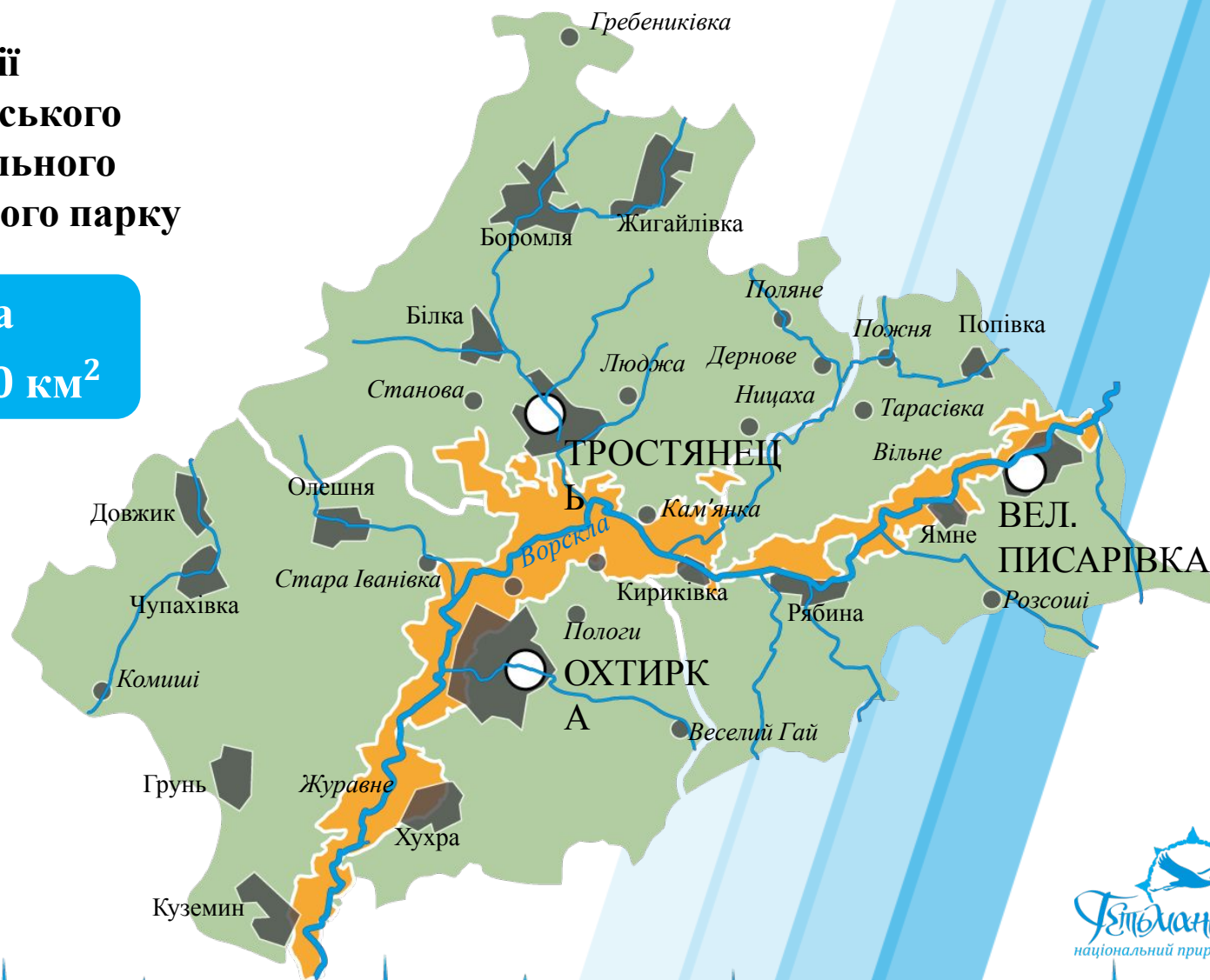

Структура НПП за напрямками діяльності

Території Гетьманського національного природного парку

Площа
233,60 км²

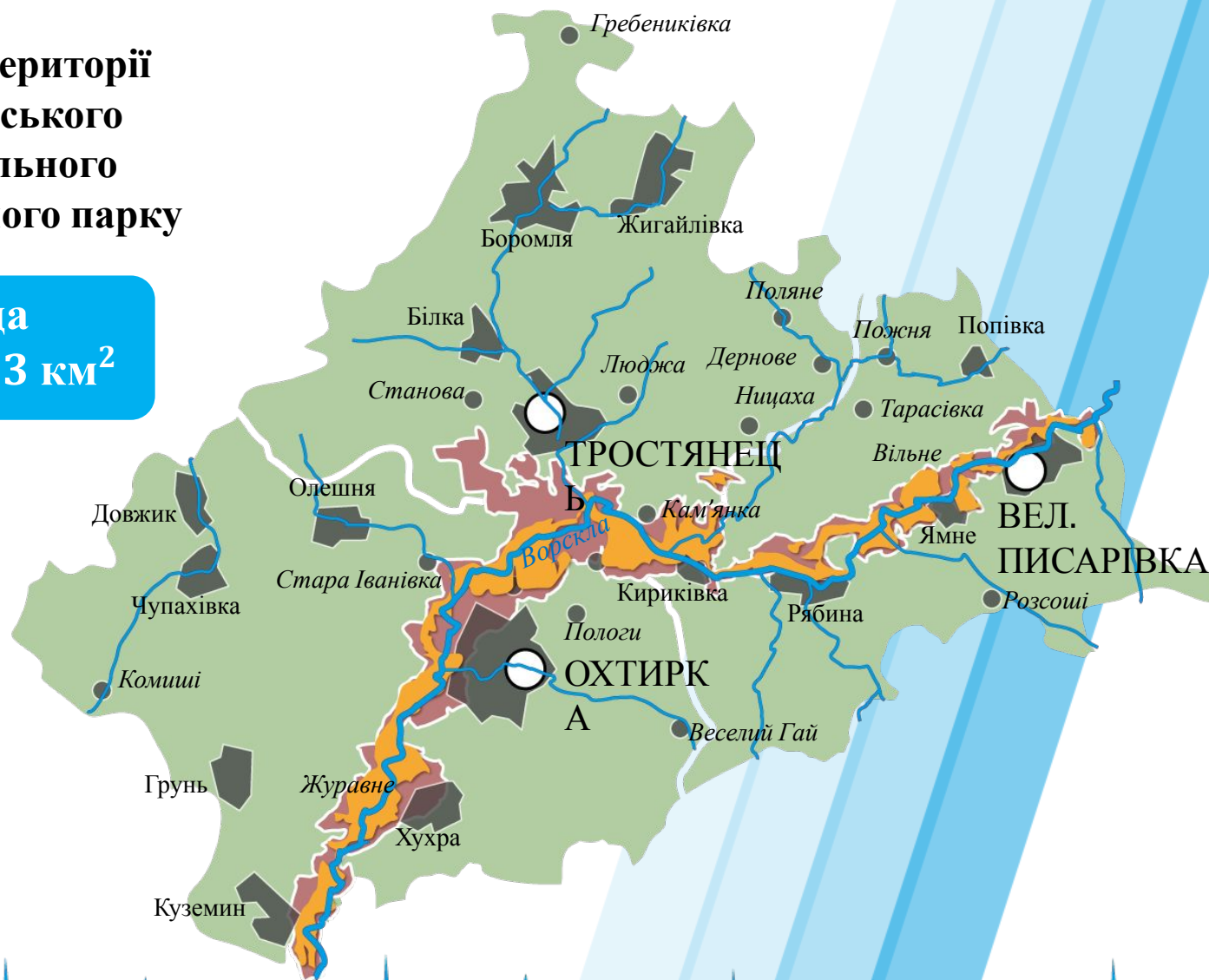
Гетьманський національний природний парк
створено на базі заказників
загальнодержавного значення:

- Бакирівського
- Климентівського
- Хухрянського

**Власні території
Гетьманського
національного
природного парку**

**Площа
116,73 км²**

Бакирівський гідрологічний заказник — величезний обводнений заплавний комплекс, що розташований на границі трьох районів, з численними старицями, заболоченими луками поблизу берегів, вкритими заростями лучних і болотно-лучних трав: *водяний перець, жовтець язиколистий, незабудка болотна, чистець болотний*.

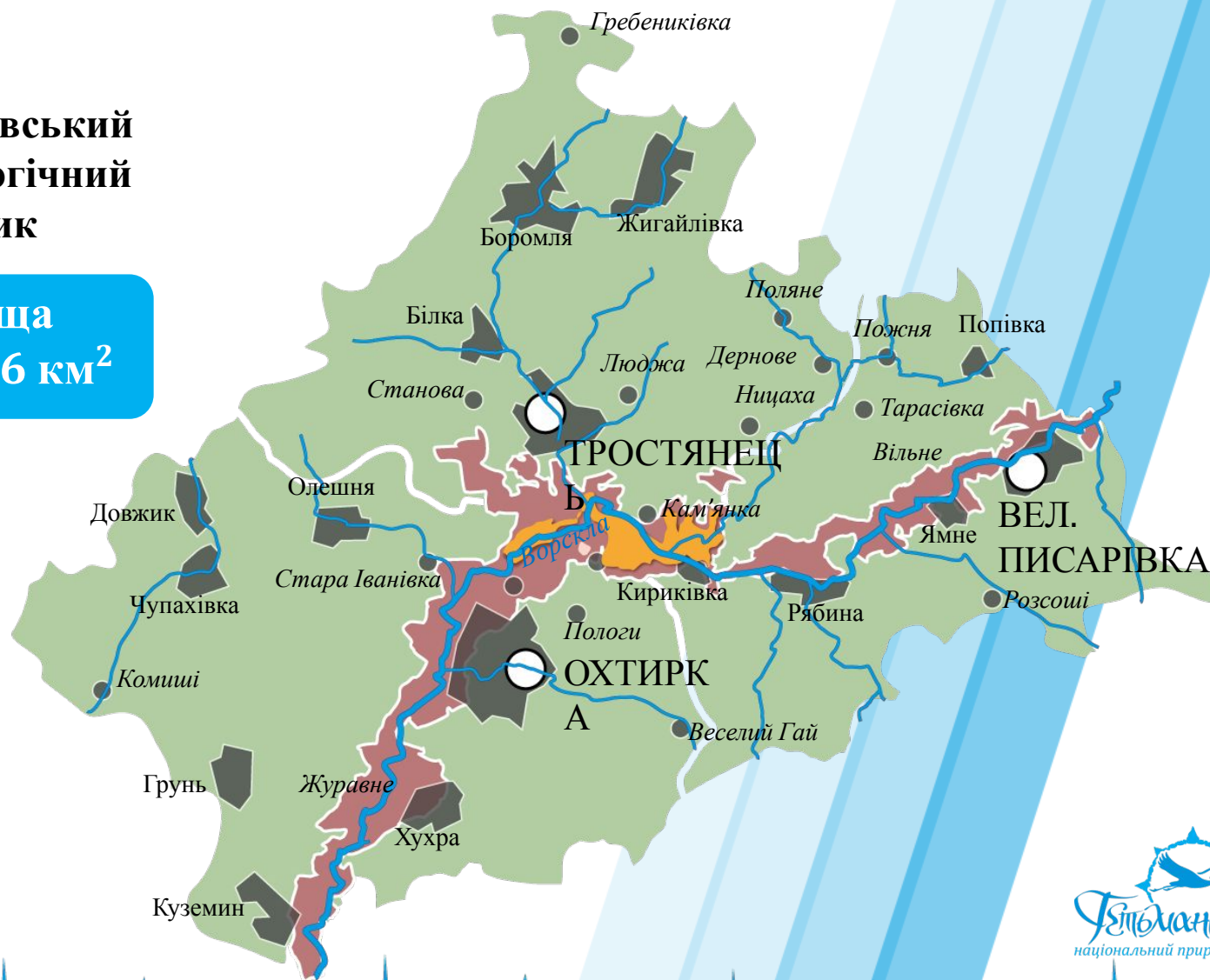
Понад річкою та по берегах стариць зачаровують високі зарості очерету. Поміж його високими стеблами зростають *плакун верболистий, щавель водяний, верх широколистий, омег водяний, жабурник звичайний*.

На території заказника розташоване *одне з найбільших боліт лісостепової зони*.

Бакирівський гідрологічний заказник

Площа
26,06 км²

Бакирівський гідрологічний заказник — місце оселення багатьох водно-болотних птахів. Основними видами є *пастушки, качки, бугай, бугайчик, крячки, кулики, очеретянки, вівсянки*. Ділянка заказника відіграє дуже важливу роль в сезонних міграцій птахів - служить місцем зупинки зграй *гусей, качок та куликів*. В прибережно-водних заростях можна зустріти *руду, сіру та велику білу чапель, малу курочку*. Тут гніздиться не менше 5 пар *сірого журавля*, а в повітрі нерідко можна побачити *шуліку чорного*, занесених до *Червоної книги України*. Мешкають у заказнику *бобри річкові*.

Климентівський гідрологічний заказник — територія, сильно розчленована старицями і болотами, на якій ніколи не проводились гідромеліоративні та культуртехнічні роботи. Завдяки цьому тут збереглась незаймана водна, прибережно-водна, болотна та лучна рослинність: рідкісне *латаття біле*, *гличики жовті*, "червонокнижний" *зозулинець болотний*.

Територія заказника відіграє важливу роль регулятора ґрунтових вод і водного режиму Ворскли.

**Климентівський
гідрологічний
заказник**

**Площа
10,08 км²**

Хухрянський гідрологічний заказник — один із найбільших заплавних заказників України. Тут зберігся типовий для регіону заплавний комплекс з переважанням справжніх і заболочених лук, боліт і водойм.

На підвищеннях розкинулись типові справжні луки, представлені переважно угрупованнями костриць східної і лучної, мітлиці тонкої та тимофіївки лучної. Зустрічаються також: пахуча трава звичайна, тонконіг лучний, деревій звичайний, суховершки звичайні, дзвінець малий.

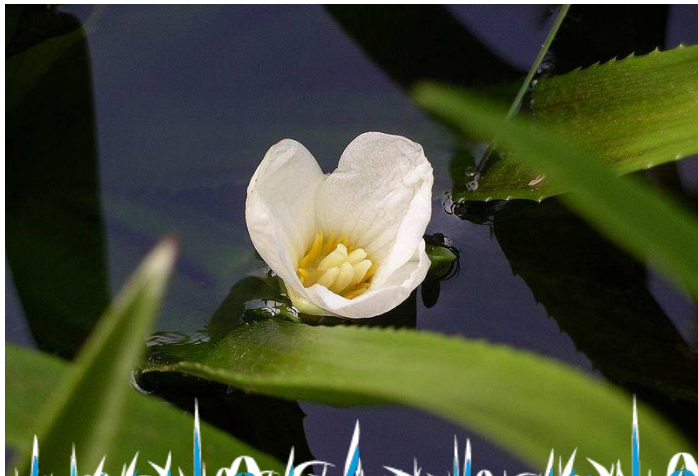
Хухрянський гідрологічний заказник

Площа
45,92 км²

Цікавою є частина **Хухрянського заказника** між селами *Журавне* і *Хухра*. Тут переважають угруповання високотравних і осокових боліт, а також заболочених лук. Серед осокових угруповань найбільші площі займають угруповання *осоки гострої*, однак, зустрічаються й інші види осок (*омська, дерниста, пухирчаста*). Серед болотного різнотрав'я зустрічаються: *плакун прутovidний, чистець болотний*. Дзеркало мілководних стариць заросло *водяним різаком алоевидним, жабурником звичайним, острівцями латаття білого та глечиків жовтих*.

На території заказника виявлений цікавий заплавної комплекс тварин, в складі якого зустрічаються рідкісні види: *велика біла чапля, руда чапля, сіра чапля, чорний шуліка, мала курочка*.

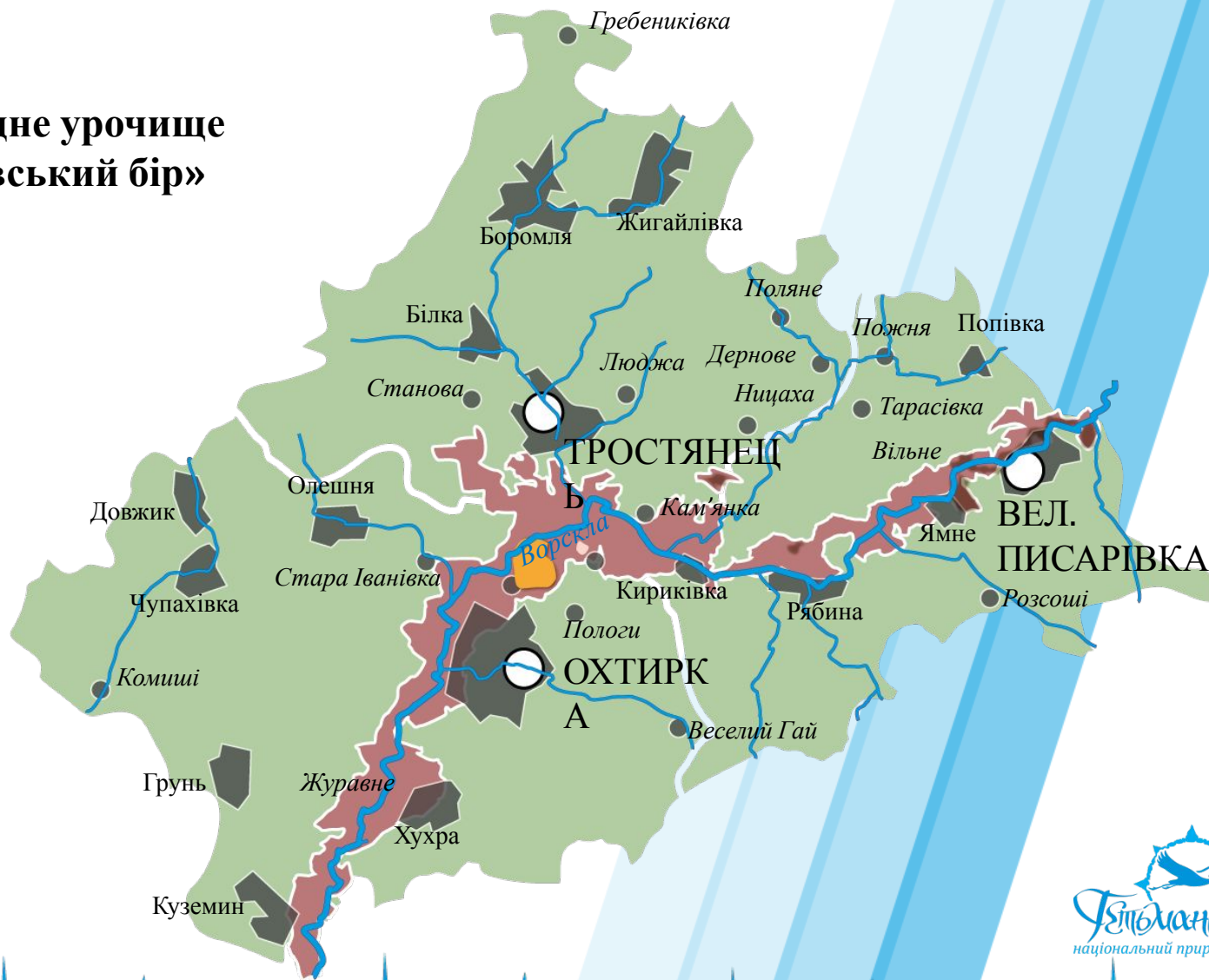

У долині річки один за одним розташовані 12 заповідних урочищ, найбільше з яких — **«Литовський бір»** — безпосередньо прилягає до русла ріки.

Це унікальний реліктовий сосновий бір, в якому ростуть дерева, вік яких сягає 300 років.

Заповідне урочище «Литовський бір»

12 серпня 1399 р. війська Золотої Орди під проводом хана *Тимура Кутлука* та еміра *Єдигея* завдали на річці Ворсклі поразки литовським, російським, польським, німецьким та татарським військам Великого князя Литовського *Вітовта*. Кількість військ сягала 100 тис. чол. з кожної сторони.

Є версія, згідно до якої зіткнення відбулося поблизу сучасного с. Литовка Охтирського району, і назва села, і Литовського бору пов'язана з цією битвою.

Рідкісні тварини Тетиманського парку

На території Гетьманського національного природного парку зустрічається більше 60 видів тварин, занесених до Червоної книги України:

- *кільчасті черви (1 вид):* п'явка медична;
- *багатоніжки (1 вид):* мухоловка звичайна;
- *комахи (29 видів):* красуня-діва, жук-олень, вусач-червонокрил Келлера, вусач земляний-хрестоносець, вусач мускусний, плоскотілка червона, махаон, подарілій, мнемозина, поліксена, стрічкарка тополева, райдужниця велика, сонцевик фау-біле, бражник мертва голова, бражник прозерпіна, сатурнія руда, ендроміс березовий, стрічкарка блакитна, стрічкарка орденська малинова, совка розкішна, ведмедиця-господиня, сколія-гігант, мелітурга булавовуса, мелітта Ванковича, ксилокопа звичайна, ксилокопа фіолетова, ксилокопа райдужна, джміль моховий, джміль глинистий;

- 💧 *круглороті (1 вид):* мінога українська;
- 💧 *риби (3 види):* ялець звичайний, бистрянка російська, минь річковий;
- 💧 *плазуни (2 види):* мідянка звичайна, гадюка Нікольського (лісостепова);
- 💧 *птахи (13 видів):* лелека чорний, скопа, лунь польовий, лунь лучний, кулик-сорока, коловодник ставковий, голуб-синяк, сова болотяна, підорлик малий, орел-карлик, сорокопуд сірий, журавель сірий, шуліка чорний;
- 💧 *ссавці (16 видів):* кутора мала, вухань звичайний, вечірниця руда, нетопир звичайний, нетопир середземноморський, нетопир Натузіуса, кажан пізній, тушканчик великий, хом'ячок сірий, строхатка степова, норка європейська, тхір степовий, тхір лісовий, видра річкова, горностаї, нічниця водяна.

П'явка медична (*hirudo medicinalis*)

Біологічна класифікація

Домен Ядерні (Eukaryota)

Царство Тварини (Metazoa)

Тип Кільчасті черви (Annelida)

Клас П'явки (Hirudinea)

Ряд Безхоботні п'явки (Arhynchobdellida)

Вид П'явка медична (*Hirudo medicinalis*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — Вразливий.

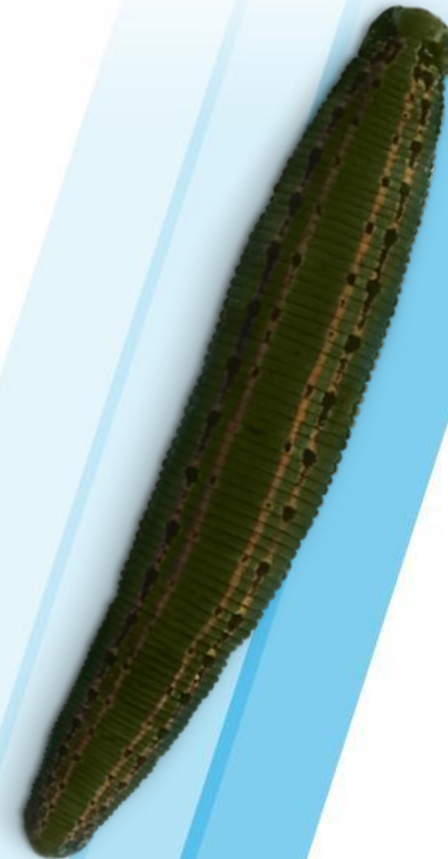
Особливості біології та наукове значення

Зустрічається у ставках, водоймах, що періодично пересихають, заплавах водоймах, невеликих озерах, річках з повільною течією.

Існуванню виду сприяють наявність у водоймі жаб та відвідування його великими ссавцями (великою рогатою худобою та конями); відсутність ворогів — хижої великої псевдокінської п'явки *Haemopis sanguisuga*; наявність сприятливої для відкладання коконів узбережної смуги; достатнє прогрівання води.

Причини зміни чисельності

Масове виловлювання, забруднення і знищення водойм, меліоративні заходи.

Махаон (*Papilio machaon*)

Біологічна класифікація

Домен Ядерні (Eukaryota)

Царство Тварини (*Animalia*)

Тип Членистоногі (*Arthropoda*)

Клас Комахи (*Insecta*)

Ряд Лускокрилі (*Lepidoptera*)

Родина Метелики-Вітрильники (*Papilionidae*)

Рід Вітрильник-Папілій (*Papilio*)

Вид Махаон (*Papilio machaon*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — Вразливий.

Особливості біології та наукове значення

Дає 2 (на пд. іноді 3) генерації на рік. Літ метеликів — з кінця квітня до вересня. Самка відкладає по 1–2 яйця на кормові рослини. Розвиток яєць триває 5–12 днів. Гусінь живиться на рослинах родини зонтичних.

Причини зміни чисельності

Порушення типових біотопів унаслідок господарської діяльності застосування пестицидів, надмірне випасання худоби, викошування та випалювання трав тощо.

Мнемозина (*Parnassius mnemosyne*)

Біологічна класифікація

Домен Ядерні (Eukaryota)
Царство Тварини (Animalia)
Тип Членистоногі (Arthropoda)
Клас Комахи (Insecta)
Ряд Лускокрилі (Lepidoptera)
Родина Метелики-Вітрильники (Papilionidae)
Рід Парнасіуси (*Parnassius*)
Вид Мнемозина (*Parnassius mnemosyne*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — вразливий.
Природоохоронний статус за ЧС СМОП — вразливий (Vulnerable, VU)

Особливості біології та наукове значення

Зустрічається на узліссях та галявинах листяних та мішаних лісів, гірських луках, в долинах річок. Дає 1 генерацію на рік. Тривалість життя імаго близько 15 днів. Самка відкладає яйця на стебла рослин або на поверхню ґрунту, де вони зимують. Гусінь розвивається у квітні–травні, живиться листям рослин родини рястових. Заляльковується у коконах серед листя на поверхні ґрунту.

Причини зміни чисельності

Вирубання природних лісів, насадження деревних монокультур, рекреаційне навантаження, застосування пестицидів тощо.

Поліксена (*Zerynthia polyxena*)

Біологічна класифікація

Домен Ядерні (Eukaryota)
Царство Тварини (Animalia)
Тип Членистоногі (Arthropoda)
Клас Комахи (Insecta)
Ряд Лускокрилі (Lepidoptera)
Родина Метелики-Вітрильники (Papilionidae)
Рід Парнасіуси (*Parnassius*)
Вид Поліксена (*Zerynthia polyxena*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — Вразливий.

Особливості біології та наукове значення

Локальний вид, зустрічається у Лісостепу, на узліссях, галявинах байрачних та заплавних лісів. Дає 1 генерацію на рік. Самка відкладає від 1 до 30–32 яєць на листки, квіти та гілки верхньої частини хвилівника звичайного. Гусінь з'являється через 8–9 днів, її розвиток триває 4–5 тижнів (травень–червень). Лялечки прикріплюються до гілок рослини та зимують, іноді 2–3 сезони.

Причини зміни чисельності

скорочення місць перебування виду внаслідок затоплювання й осушування заплав, урбанізації, рекреації, вирубування лісів тощо. Негативно впливають різкі коливання рівня води у водоймах протягом доби, що може спричинити загибель гусені та лялечок.

Жук-олень звичайний (*Lucanus cervus cervus*)

Біологічна класифікація

Домен Ядерні (Eukaryota)

Царство Тварини (Animalia)

Тип Членистоногі (Arthropoda)

Клас Комахи (Insecta)

Ряд Твердокрилі (Coleoptera)

Родина Жуки-олені (Lucanidae)

Вид Жук-олень звичайний (*Lucanus cervus cervus*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — Рідкісний.

Особливості біології та наукове значення

П'яти- або шестирічна генерація. Відкладають яйця в дупла, старі пні, стовбури, що впали, головним чином на дубі, іноді інших породах (бук, липа, верба, ясен, тополя, сосна, плодове). Сапрофітофаг, живиться соком, що витікає з дерев. Личинки розвиваються в гнилій деревині. Стаціями цього виду є старі широколистяні ліси різних типів, але частіше — дубові.

Причини зміни чисельності

Зменшення кількості жука пов'язане з прийнятою методикою лісогосподарювання, за якою багато дерев не доживають свого природного віку. Молоді посадки дерев не придатні для харчування та розмноження виду.

Джміль моховий (*Bombus muscorum*)

Біологічна класифікація

Домен Ядерні (Eukaryota)
Царство Тварини (Animalia)
Тип Членистоногі (Arthropoda)
Клас Комахи (Insecta)
Ряд Перетинчастокрилі (Hymenoptera)
Родина Справжні бджоли (Apidae)
Рід Джмелі (*Bombus*)
Вид Джміль моховий (*Bombus muscorum*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — Рідкісний.

Особливості біології та наукове значення

Антофіл, живиться нектаром та пилом рослин, полілект. Соціальний вид. Самки запліднюються самцями восени, після чого зимують під землею в норах мишоподібних гризунів або під мохом чи листям, а навесні кожна молода матка самостійно будує гніздо в заглибленнях на поверхні землі під мохом або сухим листям. В гнізді вирощується до 100 стерильних робочих особин, які виконують усі роботи, а матка лише відкладає яйця.

Причини зміни чисельності

До зниження чисельності призводить значне скорочення місць, придатних для гніздування та збору корму, знищення гнізд під час оранки полів або скошування рослин та загибель дорослих особин при обробках полів пестицидами. Матки також гинуть під час спалювання восени сухого листя та навесні через різні захворювання.

Мінога українська (*Eudontomyzon mariae*)

Біологічна класифікація

Домен Ядерні (Eukaryota)
Царство Тварини (Metazoa)
Тип Хордові (Chordata)
Клас Міноги (Petromyzontida)
Ряд Міногоподібні (Petromyzontiformes)
Родина Міногові (Petromyzontidae)
Рід Мінога (*Eudontomyzon*)
Вид **Мінога українська (*Eudontomyzon mariae*)**

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — Зникаючий.
Природоохоронний статус за ЧС СМОП — Відомості недостатні (Data Deficient, DD)

Особливості біології та наукове значення

Прісноводна донна непаразитична мінога. Мешканець річок і струмків гірської і передгірської зони, а також рівнинних рік. Дорослі живуть на чистих, добре насичених киснем, із швидкою течією і дещо замуленим кам'янистим і кам'янисто-піщаним ґрунтом ділянках, личинки — у місцях з повільною течією та добре замуленим дном. Личинки тримаються на глибинах до 0,5–1 м, де закопуються в ґрунт.

Причини зміни чисельності

Порушення типових біотопів у результаті зміни гідрологічного, хімічного та біологічного режимів водойм, спричиненої господарською діяльністю. Чисельність катастрофічно низька.

Ялець звичайний (*Leuciscus leuciscus*)

Біологічна класифікація

Домен Ядерні (Eukaryota)

Царство Тварини (Metazoa)

Тип Хордові (Chordata)

Клас Променепері риби (Actinopterygii)

Ряд Коропоподібні (Cypriniformes)

Родина Коропові (Cyprinidae)

Рід Ялець (*Leuciscus*)

Вид Ялець звичайний (*Leuciscus leuciscus*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — Вразливий.

Особливості біології та наукове значення

Прісноводна річкова зграйна придонна риба чистих текучих вод, яка віддає перевагу прибережним ділянкам. Статевої зрілості досягає у віці 2–3 років при довжині тіла близько 9–10 см. Розмноження відбувається з кінця березня, при прогріванні води до 5–6°C, до початку травня. Ікра донна, клейка, відкладається на різні донні предмети, зокрема на рослинність. Живиться переважно організмами бентосу — червами, ракоподібними, личинками і лялечками комах, тощо; частково — рослинністю.

Причини зміни чисельності

Зникнення типових біотопів, особливо річкових, у результаті зміни гідрологічного, хімічного, біологічного режимів водойм, спричиненої гідротехнічним будівництвом; забруднення води, надмірний вилов.

Минь річковий (*Lota lota*)

Біологічна класифікація

Домен Ядерні (Eukaryota)
Царство Тварини (Metazoa)
Тип Хордові (Chordata)
Клас Променепері риби (Actinopterygii)
Ряд Тріскоподібні (Gadiformes)
Родина Миньові (Lotidae)
Рід Минь (*Lota*)
Вид **Минь річковий (*Lota lota*)**

Природоохоронний статус виду

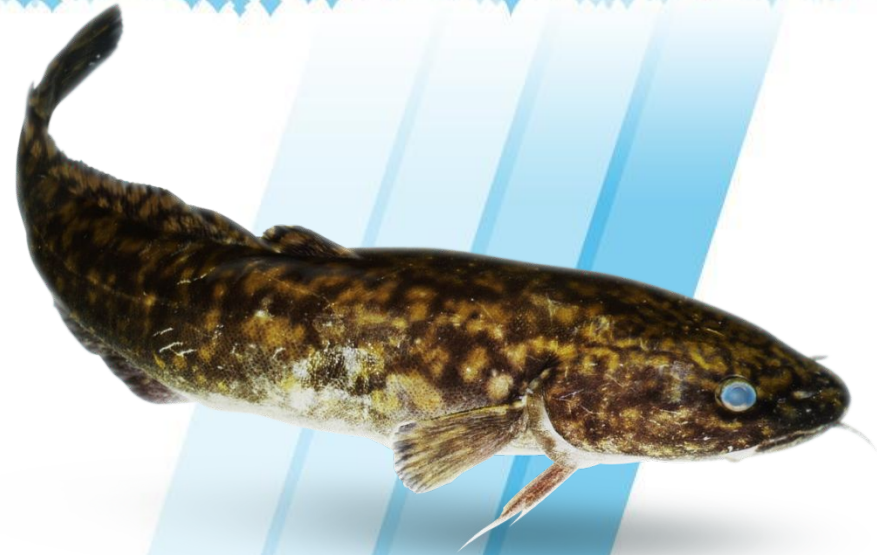
Природоохоронний статус за ЧКУ — Вразливий.

Особливості біології та наукове значення

Прісноводна холодноводна риба. Тримається у руслах річок. При температурі води 10°C і нижче найактивніший. Нереститься з кінця грудня до початку лютого при температурі води близько 0°C на мілководних піщаних та супіщано-дрібнокам'янистих місцях з швидкою течією. Статевої зрілості досягає при довжині тіла 17–18 см, у віці 3–4 роки. Молодь споживає личинок комах, ракоподібних, ікру інших риб і їхніх мальків, у тому числі й власних. Дорослі особини споживають риб, міног, земноводних, ракоподібних, личинок комах тощо.

Причини зміни чисельності

Зникнення типових біотопів, особливо річкових, у результаті зміни гідрологічного, хімічного, біологічного режимів водойм, спричиненої гідротехнічним будівництвом; забруднення води, надмірний вилов.

Мідянка звичайна (*Coronella austriaca*)

Біологічна класифікація

Домен Ядерні (Eukaryota)
Царство Тварини (Metazoa)
Тип Хордові (Chordata)
Клас Плазуни (Reptilia)
Ряд Змії (Serpentes)
Родина Вужеви (Colubridae)
Рід Мідянки (*Coronella*)
Вид **Мідянка звичайна**
(*Coronella austriaca*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — Вразливий.

Особливості біології та наукове значення

Активна з 2-ї половини березня — початку травня до кінця вересня — середини жовтня. Ховається під кам'яними брилами, у тріщинах лесових урвищ та скель, порожнинах під корінням, у норах, купах хмизу тощо. Живиться ящірками, рідше зміями, дрібними гризунами, землерийками, пташенятами. Парування відбувається в кінці квітня — травні. Яйцеживородний вид. У липні — на початку жовтня самка відкладає 2–17 яєць, з яких відразу ж вилуплюються молоді змії. Для людини не отруйна. Має наукове значення.

Причини зміни чисельності

Скорочення площ біотопів, придатних для перебування виду, зменшення кормової бази та знищення змії людиною.

Гадюка Нікольського (*Vipera nikolskii*)

Біологічна класифікація

Домен Ядерні (Eukaryota)

Царство Тварини (Metazoa)

Тип Хордові (Chordata)

Клас Плазуни (Reptilia)

Ряд Змії (Serpentes)

Родина Гадюкові (Viperidae)

Рід Гадюки (Vipera)

Вид Гадюка Нікольського (*Vipera nikolskii*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — Рідкісний.

Особливості біології та наукове значення

Активна з початку березня до кінця жовтня. Веде денний спосіб життя. Ховається переважно у норах гризунів. Дорослі особини живляться в основному дрібними ссавцями (найчастіше норицями), іншими дрібними хребетними. Отруйна. Як отруйний, реліктовий і гібридизуючий вид має істотне наукове значення.

Причини зміни чисельності

Трансформація біотопів (вирубання лісу, дачна забудова, перевипас), загибель змій на автошляхах, знищення людьми або відлов з метою продажу. Реліктовий вид, який поступово поглинається звичайною гадюкою в результаті природної гібридизації.

Підорлик малий (*Aquila pomarina*)

Біологічна класифікація

Домен Еукаріоти (Eukaryota)

Царство Тварини (Metazoa)

Тип Хордові (Chordata)

Клас Птахи (Aves)

Ряд Соколоподібні (Falconiformes)

Родина Яструбові (Accipitridae)

Рід Орел (Aquila)

Вид Підорлик малий (*Aquila pomarina*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — рідкісний.

Природоохоронний статус за ЧС СМОП — Знаходиться під невеликою загрозою (Least Concern, LC).

Особливості біології та наукове значення

Відає перевагу ділянкам вологого старого листяного та мішаного лісу, що межує з відкритими просторами (луки, поля, болота). Живиться переважно дрібними ссавцями, а також птахами, рептиліями та амфібіями.

Причини зміни чисельності

На стан виду негативно впливають меліорація, знищення старих ділянок лісу та місць, де птахи полюють.

Орел-карлик (*Aquila pennata*)

Біологічна класифікація

Домен Еукаріоти (Eukaryota)

Царство Тварини (Metazoa)

Тип Хордові (Chordata)

Клас Птахи (Aves)

Ряд Соколоподібні (Falconiformes)

Родина Яструбові (Accipitridae)

Рід Орел (*Aquila*)

Вид Орел-карлик (*Aquila pennata*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — рідкісний.

Природоохоронний статус за ЧС СМОП — Знаходиться під невеликою загрозою (Least Concern, LC).

Особливості біології та наукове значення

Гніздовий перелітний птах майже усієї території України. Трапляється на ділянках старих широколистяних та мішаних лісів, що межують з відкритими просторами; рідше у байрачних і заплавних лісах степової смуги. Живиться переважно гризунами і птахами дрібних та середніх розмірів.

Причини зміни чисельності

Основними причинами зміни чисельності є скорочення площі старих лісів, незаконний відстріл, зменшення чисельності ховрахів як головного об'єкту живлення.

Лунь лучний (*Circus pygargus*)

Біологічна класифікація

Домен Еукаріоти (Eukaryota)

Царство Тварини (Metazoa)

Тип Хордові (Chordata)

Клас Птахи (Aves)

Ряд Соколоподібні (Falconiformes)

Родина Яструбові (Accipitridae)

Рід Лунь (*Circus*)

Вид Лунь лучний (*Circus pygargus*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — вразливий.

Природоохоронний статус за ЧС СМОП — Знаходиться під невеликою загрозою (Least Concern, LC).

Особливості біології та наукове значення

Типовий мігрант, взимку на території України трапляється досить рідко. У центральних та пн. р-нах країни найтипівішими біотопами, де тримається цей лунь, є вологі луки, заболочені низини, болотні системи, в тому числі й осушені. Гнізда влаштовує завжди на землі серед трави. Зазвичай відкладає 4–5 яєць. Полують на найрізноманітніших тварин, від комах до плазунів, але основа раціону — мишоподібні.

Причини зміни чисельності

Масштабне осушення боліт, необдумане застосування пестицидів, масовою кампанією по знищенню хижих птахів.

Сірий журавель (*Grus grus*)

Біологічна класифікація

Домен Еукаріоти (Eukaryota)

Царство Тварини (Metazoa)

Тип Хордові (Chordata)

Клас Птахи (Aves)

Надряд Кілегруді (Neognathae)

Ряд Журавлеподібні (Gruiformes)

Родина Журавлині (Gruidae)

Рід Справжній журавель (*Grus*)

Вид **Сірий журавель (*Grus grus*)**

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — рідкісний.

Природоохоронний статус за ЧС СМОП — Знаходиться під невеликою загрозою (Least Concern, LC).

Особливості біології та наукове значення

Важкопрístupні, частіше лісові, болота в долинах річок та навколо великих озер. Живиться переважно рослинною їжею (зелені частини рослин, насіння злаків, ягоди брусниці, журавлини); поїдає також комах, молюсків, черв'як, дрібних хребетних, яйця птахів тощо.

Причини зміни чисельності

Скорочення площі боліт внаслідок осушування. Посилення фактора непокоєння та винищування птахів людиною. Використання пестицидів.

Лелека чорний (*Ciconia nigra*)

Біологічна класифікація

Домен Еукаріоти (Eukaryota)

Царство Тварини (Metazoa)

Тип Хордові (Chordata)

Клас Птахи (Aves)

Надряд Кілегруді (Neognathae)

Ряд Лелекоподібні (Ciconiiformes)

Родина Лелекові (Ciconiidae)

Рід Лелека (*Ciconia*)

Вид **Лелека чорний (*Ciconia nigra*)**

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — рідкісний.

Природоохоронний статус за ЧС СМОП — Знаходиться під невеликою загрозою (Least Concern, LC).

Особливості біології та наукове значення

Оселяється в старих лісах поблизу водойм і боліт, у період міграцій трапляється на луках, пасовищах, полях поряд з водоймами. Прилітає наприкінці березня — у квітні. Гніздиться окремими парами. У виводку 1–5 пташенят. Пташенята починають літати у віці біля 2-х місяців. Статева зрілість настає у віці 3 років. Відліт у серпні–жовтні. Мігрує вдень, широким фронтом. Навесні мігрує переважно поодиноці, восени — також групами по 4–20 ос. Живиться рибою, земноводними, водяними комахами; інколи здобуває плазунів і мишоподібних гризунів.

Причини зміни чисельності

Скорочення площі боліт внаслідок осушування. Посилення фактора непокоєння та винищування птахів людиною. Використання пестицидів.

Сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*)

Біологічна класифікація

Домен Еукаріоти (Eukaryota)
Царство Тварини (Metazoa)
Тип Хордові (Chordata)
Клас Птахи (Aves)
Ряд Горобцеподібні (Passeriformes)
Родина Сорокопудові (Laniidae)
Рід Сорокопуд (*Lanius*)
Вид **Сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*)**

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — рідкісний.
Природоохоронний статус за ЧС СМОП — Знаходиться під невеликою загрозою (Least Concern, LC).

Особливості біології та наукове значення

Найоптимальнішими для гніздування є зволожені біотопи (болота, луки), де є масиви чагарників чи окремі кущі. Гніздиться також на великих лісових галявинах, згарищах, лісосіках, узліссі. Основу живлення складають великі комахи, ящірки, дрібні птахи, мишоподібні гризуни.

Причини зміни чисельності

Має несприятливий охоронний статус в Європі. В Україні з 1980 року чисельність збільшується.

Шуліка чорний (*Milvus migrans*)

Біологічна класифікація

Домен Еукаріоти (Eukaryota)

Царство Тварини (Metazoa)

Тип Хордові (Chordata)

Клас Птахи (Aves)

Ряд Соколоподібні (Falconiformes)

Родина Яструбові (Accipitridae)

Рід Шуліка (*Milvus*)

Вид Шуліка чорний (*Milvus migrans*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — вразливий.

Особливості біології та наукове значення

Перелітний птах. Важливою умовою для гніздового біотопу виду є наявність водних просторів — річок, озер, де птахи живляться, і також лісів (навіть невеличких) для влаштування гнізд. Живиться комахами, дрібними птахами і ссавцями. Важливе місце у раціоні займає риба, як правило мертва.

Причини зміни чисельності

Значний фактор — відстріл під час полювання на пернату дичину. Постійний негативний вплив внаслідок сильного рекреаційного навантаження на біотопи, де гніздяться ці птахи. Головну причину різкого скорочення чисельності виду точно не встановлено.

Видра річкова (*Lutra lutra*)

Біологічна класифікація

Домен Еукаріоти (Eukaryota)

Царство Тварини (Metazoa)

Тип Хордові (Chordata)

Клас Ссавці (Mammalia)

Ряд Хижі (Carnivora)

Підряд Собакоподібні (Caniformia)

Родина Куницеві (Mustelidae)

Підродина Видрові (Lutrinae)

Рід Видра (*Lutra*)

Вид Річкова видра (*Lutra lutra*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — неоцінений.

Природоохоронний статус за ЧС СМОП — Близький до загрозливого стану (Near Threatened, NT).

Особливості біології та наукове значення

Веде сутінково-нічний спосіб життя. Живе в норі з 1–2 входами, що розташовані під водою і над нею; часто займає старі ондатрові та боброві житла. Харчується рибами, амфібіями та річковими раками. Весною також комахи, п'явки та мушлі. Не гребує вона рептиліями, водоплавними птахами, гризунами та землерійками.

Причини зміни чисельності

Спостерігається зростання чисельності, через зменшення мисливського тиску та потепління клімату.

Горностай (*Mustela erminea*)

Біологічна класифікація

Домен Ядерні (Eukaryota)
Царство Тварини (Metazoa)
Тип Хордові (Chordata)
Клас Ссавці (Mammalia)
Ряд Хижі (Carnivora)
Родина Куницеві (Mustelidae)
Підродина Куницеві (Mustelidae)
Рід Куниця (Martes)
Вид **Горностай (*Mustela erminea*)**

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — Неоцінений.

Природоохоронний статус за ЧС СМОП — Знаходиться під невеликою загрозою (Least Concern, LC).

Особливості біології та наукове значення

відає перевагу зволоженим ділянкам з високим травостоєм. Мешкає у дуплах, під хмизом та в різних порожнинах. Він харчується норицями, мишами, ховрахами, пацюками, ондатрами та водоплавними птахами, хоча також їсть риб, амфібій, рептилій та плоди рослин. Робить схованки харчів.

Причини зміни чисельності

Трансформація водно-болотних угідь, депресія популяцій водяної нориці — основної жертви хижака. Чисельність невідома.

Строкатка степова (*Lagurus lagurus*)

Біологічна класифікація

Домен Ядерні (Eukaryota)

Царство Тварини (Metazoa)

Тип Хордові (Chordata)

Клас Ссавці (Mammalia)

Ряд Гризуни (Rodentia)

Родина Хом'якові (Cricetidae)

Рід Строкатка степова (*Lagurus*)

Вид Строкатка степова (*Lagurus lagurus*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — Зникаючий.

Природоохоронний статус за ЧС СМОП — Знаходиться під невеликою загрозою (Least Concern, LC).

Особливості біології та наукове значення

Характерний мешканець степу, інколи зустрічається на посівах багаторічних трав. Типові біотопи — цілині ділянки різнотравно-типчаккових, полиново-злакових і лучних степів, посіви багаторічних трав. Землерий. Живиться вегетативними частинами трав'янистих рослин та насінням диких трав. Розмноження протягом всього теплого періоду року, плодить по 5–7 малят до 6 разів на рік. Живуть 1–2 роки.

Причини зміни чисельності

Руйнація степових ценозів унаслідок розорювання і надмірного випасу худоби, боротьба із гризунами упродовж XX ст., фрагментація популяцій. Останні 20 років відомий за реєстраціями у пелетках сов і сичів.

Нічниця водяна (*Myotis daubentoni*)

Біологічна класифікація

Домен Ядерні (Eukaryota)
Царство Тварини (Metazoa)
Тип Хордові (Chordata)
Клас Ссавці (Mammalia)
Ряд Рукокрилі (Chiroptera)
Родина Лиличкові (Vespertilionidae)
Рід Нічниця (Myotis)
Вид Нічниця водяна (*Myotis daubentoni*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — Вразливий.

Особливості біології та наукове значення

Літніми сховищами виду є дупла дерев, різні частини будівель, підземелля. В якості зимових сховищ використовує виключно підземелля — природні печери, каменоломні, тунелі, підземні гідроконструкції тощо, в яких можуть формувати скупчення до декількох сотень особин. Полює над різноманітними водоймами, збираючи здобич з поверхні води. Здобиччу, в основному, є різноманітні водні та навколоводні види двокрилих, лускокрилих, жуків, волохокрильців та ін.

Причини зміни чисельності

непокоєння у сховищах, зменшення кількості придатних сховищ.

Вухань звичайний (*Plecotus auritus*)

Біологічна класифікація

Домен Ядерні (Eukaryota)

Царство Тварини (Metazoa)

Тип Хордові (Chordata)

Клас Ссавці (Mammalia)

Ряд Рукокрилі (Chiroptera)

Родина Лиликові (Vespertilionidae)

Рід Вухань (Myotis)

Вид Вухань звичайний (*Plecotus auritus*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — Вразливий.

Особливості біології та наукове значення

Типовим місцем оселення є мішані, шпилькові, заплавні і байрачні ліси і лісопарки. Оселяється в дуплах дерев, у суворі зими зустрічається в підземеллях. Великих скупчень не утворює. Веде усамітнений спосіб життя, влітку і восени формує материнські колонії чисельністю 15–30 особин. Осілий, здійснює лише локальні сезонні міграції. Восени нерідко відмічають у штучних гніздівлях. Політ маневрений; полює на дрібних нічних комах, збирає поживу з стовбурів і гілок дерев). Статевої зрілості досягає на 2 рік життя, плодить раз на рік по 1 малечі. Природний регулятор чисельності комах.

Причини зміни чисельності

Знищення дуплистих дерев, непокоєння у підземних сховищах.

Рідкісні рослини Тетиманського парку

На території Гетьманського національного природного парку зустрічається близько 30 видів рослин, занесених до Червоної книги України:

гронянка півмісяцева (ключ-трава), сальвінія плаваюча, цибуля ведмежа, брандушка різнобарвна, шафран сітчастий, косарика тонкі, півники борові, рябчик малий, рябчик руський, тюльпан дібровний, плодоріжка болотна (зозулинець болотний), зозульки фукса (пальчатокорінник фукса), зозульки травневі (пальчатокорінник травневий), коручка чемерникоподібна, гудієра повзуча, зозулині сльози яйцеподібні, гніздівка звичайна, любка дволиста, любка зеленоквіткова, ковила волосиста, ковила пірчаста, шейхцерія болотна, місячник оживаючий (лунарія оживаюча), змієголовник рюйша, горицвіт весняний, сон лучний (сон чорніючий), водяний горіх плаваючий, зморшок степовий, грифола листувата, мутин собачий.

Пальчатокорінник травневий (*Dactylorhiza majalis*)

Біологічна класифікація

Домен Еукаріоти (Eukaryota)
Царство Зелені рослини (Viridiplantae)
Надклас Покритонасінні (Magnoliophyta)
Клас Однодольні (Monocots)
Ряд Холодкоцвіті (Asparagales)
Родина Орхідні (Orchidaceae)
Рід Пальчатокорінник (*Dactylorhiza*)
Вид Пальчатокорінник травневий (*D. majalis*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — рідкісний.

Загальна характеристика

Багаторічна трав'яниста рослина близько 40 см заввишки з 2-4-лопатевиими бульбами. Стебло досить товсте, порожнисте. Суцвіття колосоподібне, небагатоквіткове. Квітки пурпурові або фіолетові.

Особливості місцезростання

Зростає у лісах, на узліссях, серед чагарників, на мохових болотах, вологих луках.

Любка дволиста (*Platanthera/Orchis bifolia*)

Біологічна класифікація

Домен Еукаріоти (Eukaryota)
Царство Зелені рослини (Viridiplantae)
Надклас Покритонасінні (Magnoliophyta)
Клас Однодольні (Monocots)
Ряд Холодкоцвіті (Asparagales)
Родина Орхідні (Orchidaceae)
Рід Любка (*Platanthera/Orchis*)
Вид Любка дволиста (*P./O. bifolia*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — Неоцінений.

Загальна характеристика

Багаторічна трав'яна рослина 20–60 см заввишки. Бульби цілісні, овальні. Стебло високе, листків 4–6. Суцвіття китицеподібне, циліндричне. Квітки великі, білі, пахучі. Цвіте у червні–липні. Розмножується насінням. Зацвітає на 11-му році життя. Тривалість життя до 27 років.

Особливості місцезростання

Зростає у світлих лісах, переважно дібровах, рідше в суборах, на галявинах, узліссях, серед чагарників, на заболочених луках.

Лілія лісова (*Lilium martagon*)

Біологічна класифікація

Домен Еукаріоти (Eukaryota)
Царство Зелені рослини (Viridiplantae)
Надклас Покритонасінні (Magnoliophyta)
Клас Однодольні (Monocots)
Порядок Лілієцвіті (Liliales)
Родина Лілійні (Liliaceae)
Рід Лілія (*Lilium*)
Вид Лілія лісова (*Lilium martagon*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — неоцінений.

Загальна характеристика

Багаторічна трав'яна рослина 50–150 см заввишки. Цибулина яйцеподібної форми, жовта. Стебло зелене, середні листки по 5–6 в кільцях. Суцвіття китицеподібне, квітки повислі, ясно-пурпурові з темно-фіолетовими плямочками, ароматні, зібрані у негусту китицю. Цвіте в червні–липні.

Особливості місцезростання

Зростає у листяних та мішаних лісах, насамперед, в їх освітлених місцях — на галявинах, узліссях.

Сон-трава чорніюча (*Pulsatilla pratensis*)

Біологічна класифікація

Домен Еукаріоти (Eukaryota)
Царство Зелені рослини (Viridiplantae)
Надклас Покритонасінні (Magnoliophyta)
Клас Дводольні (Eudicots)
Ряд Жовтецевоцвіті (Ranunculales)
Родина Жовтецеві (Ranunculaceae)
Рід Сон (*Pulsatilla*)
Вид Сон-трава чорніюча (*P. pratensis*)

Природоохоронний статус виду

Природоохоронний статус за ЧКУ — неоцінений.

Загальна характеристика

Багаторічна трав'яна рослина 10–40 см заввишки з товстим, кореневищем і прямостоячим, одноквітковим, волосистим, напіврозетковим стеблом. Листя опушене, Квітка поникла, дзвоникоподібна, 2–4 см в діаметрі, з 6 яйцеподібних, темно-фіолетових, пухнастих листочків оцвітини. Цвіте у квітні–травні.

Особливості місцезростання

У соснових лісах, на узліссях, лучно-степових трав'яних схилах.

Дякуємо за увагу

